

Besprekingen

HANS FIDOM

NorthWest Classics (ed.), *De imitatione violistica*, Zeewolde 1998. Label: NWC 168935.

Als multimedia en kunst ergens kunnen samengaan, dan is het wel op het gebied van de orgelkunst. Informatie over orgels, met hun dikwijls ingewikkelde technische aanleg, hun vele klankkleuren, hun vaak kunstvolle fronten wordt begrijpelijker wanneer je als auteur je teksten niet alleen met foto's, maar ook met geluidsopnamen en filmpjes kunt illustreren. Op Internet wordt dit steeds meer ontdekt. Maar multimedia is niet beperkt tot Internet; ook cd's zijn geschikt voor de nieuwe technieken. In bepaalde opzichten zelfs geschikter: beeldmateriaal kan op een cd in een veel hogere resolutie worden opgeslagen dan op een Internetpagina, zodat de kwaliteit ervan ook hoger is. Bovendien kun je een cd bewaren, terwijl Internetpagina's vluchtig zijn.

De imitatione violistica, de eerste Nederlandse orgelcd met geluid, beeld en film komt dan ook niet als een grote verrassing. De cd is geproduceerd door NorthWest Classics en bevat opnamen van het Hinsz-orgel in de Petruskerk (1733, PII/27), bespeeld door Leo van Doeselaar (muziek van Bruhns, Böhm, Vivaldi en Bach); teksten en foto's over de geschiedenis en technische aspecten van dit orgel; en twee filmpjes, één waarin Van Doeselaar het programma van de cd toelicht en één waarin Dirk Molenaar iets over de werking van de windvoorziening van het orgel in Leens vertelt. Voor het bekijken van de foto's, de teksten en de filmpjes is een moderne computer met een cd-rom-speler nodig, voor de geluidsopnamen van het orgel is een gewone cd-speler voldoende.

Na het opstarten van de cd klinkt meteen Bachs koraalvoorspel Kommst du nun, Jesu, vom Himmel herunter, en verschijnt een driedubbele afbeelding van één van de trompetblazende engeltjes op de Rugwerkkast; alsof er drie engeltjes staan. Ze zien er een beetje grijs uit maar lichten stuk voor stuk helder wit op wanneer je ze met de computermuis aanwijst. Ze blijken elk met een 'hoofdstuk' van de cd te corresponderen: Historie, Techniek, Beeldcatalogus. Het eerste engeltje (historie) brengt zes paragraaftitels in beeld, die elk na aanklikken tekst en foto's opleveren. Door in de foto's te klikken krijg je ze beeldschermvullend te zien. Het tweede engeltje (techniek) biedt toegang tot bijzondere foto's van de registertrekkers: door sommige van de registertrekkers met de muis uit te trekken kun je de bijbehorende klanken horen. Het geeft enigszins inzicht in de keurig in het cd-boekje (inderdaad, niet op de cd zelf!) genoteerde registraties. Jammer dat je niet een nummer van de geluidsopnamen kunt onderbreken om de registraties te vergelijken met de klanken van de aparte registers. Het derde engeltje bewaakt de toegang tot een paar foto's en de twee filmpjes.

Uit de teksten, de filmpjes en de fraaie vormgeving blijkt dat de cd voor een breed publiek bedoeld is. Van Doeselaar sluit aan bij de wereld van alledag wanneer hij in het eerste filmpje uitlegt hoe het orgel in de barok werd benaderd: 'Het orgel was eigenlijk een soort synthesizer avant la lettre. Alles kon je er op spelen. Alle muzikale vormen werden naar het orgel toegeschreven. Het was het centrale instrument in met name de 16de en 17de eeuw.' En als Van Doeselaar zegt dat het orgel in Leens heel geschikt is om het tutti en concertino van barokke concerto's te spelen, wordt dat meteen aanschouwelijk gemaakt met een opname van de organist aan de klaviatuur: het tutti speelt hij op het Hoofdwerk, het concertino op het Rugwerk. In het tweede filmpje legt Dirk Molenaar - die vreemd genoeg niet aan de kijker wordt voorgesteld - in de balgenkast uit hoe vroeger de balgentreders werkten. Duidelijker kan het niet.

De vrij korte teksten in het hoofdstuk Historie, waarin in grote lijnen de geschiedenis van het orgel wordt geschetst, zijn voor het grootste deel gebaseerd op het boekje dat Arend Jan Gierveld onder de titel *Het Hinsz-orgel te Leens* publiceerde (een herziene uitgave van 250 jaar Hinsz-orgel Leens uit 1983). Af en toe is de auteur daarbij te grof te werk gegaan: waar Gierveld de *Kronyk van de Marne* van Jacob Pieters Beukema citeert en zich verbaast toont over het gemak waarmee Beukema de Afscheiding als een kerkelijke twist beschouwt, voortvloeiend uit een sociale kloof, heet het op de cd: 'De toenemende standsverschillen tussen boeren en landarbeiders leidden tussen 1840 en 1844 tot de stichting van diverse kerkjes der Afscheidenen, waardoor het aantal leden van de Hervormde Gemeente van Leens daalde. Hierdoor volgde een jarenlange verwaarlozing van kerk en orgel.' Wie verantwoordelijk is voor deze simplistische voorstelling van zaken, is onduidelijk: de auteur wordt niet genoemd. Een misser is ook dat het begin van een lang citaat uit Beukema's *Kronyk* ontbreekt, waardoor niet duidelijk is dat Beukema aan het woord is en dat de tekst uit zijn *Kronyk* komt.

De teksten in het cd-boekje zijn beter. Leo van Doeselaar legt uit dat 'De imitatione violistica', ontleend aan de bekende speelaanwijzing in Scheidts *Tabulatura Nova* (1624), de rode draad is in de muziek op de cd, waarin de imitatie van de viool op het orgel op verschillende manieren aan de orde komt.

Conclusie: de cd mist hier en daar weliswaar de nodige precisie, maar is overtuigend in de manier waarop de gebruiker kennis maakt met de orgelkunst. Niet in de laatste plaats omdat Leo van Doeselaar prima raad weet met het prachtige orgel van Leens.